

Milan RADOŠEVIĆ

**OBLJETNICA 100. GODIŠNJICE ROĐENJA
MATKA ROJNIĆA (1908. – 1981.)**

UDK: 023 Rojnić, M.
Rukopis primljen: 19. lipnja 2009.
Prihvaćen za tisak: 27. rujna 2009.
Priopćenje na znanstvenom skupu
Conference paper

Milan Radošević, prof.
Zavod za povijesne i društvene znanosti
HAZU u Rijeci,
Područna jedinica u Puli
HR- 52100 Pula
Prilaz kod kazališta 2
mrados@hazu.hr

Rad se bavi opisom djelovanja istaknutoga knjižničara i intelektualca Matka Rojnića. Rođen 1908. u Medulinu, Rojnić se već početkom 30-ih godina prošloga stoljeća u Zagrebu nametnuo kao mladi intelektualac antifašističkoga usmjerenja i velikih organizacijskih sposobnosti. U povijesti će ostati zapamćen ponajprije kao nezaobilazna figura hrvatskoga poslijeratnoga knjižničarstva, alfa i omega gotovo svake važne inicijative i napretka na tom području. Od 1945. bio je ravnatelj Zagrebačke sveučilišne knjižnice u kojoj je radio do umirovljenja 1976. godine. Osim knjižničarstvom Rojnić se iskazao i u radu pri državnim komisijama koje su stvorene poslije rata radi vraćanja kulturnih dobara odnesenih iz zemlje.

Ključne riječi: Matko Rojnić; Istra, antifašizam; knjižničarstvo

Godine 2008. navršila se 100. godišnjica rođenja poznatoga hrvatskoga knjižničara i intelektualca Matka Rojnića. Rođen je u Medulinu 12. svibnja 1908. g., a gimnaziju je pohađao u Karlovcu i u Zagrebu. Već za polaznja Filozofskoga fakulteta u Zagrebu 1927. – 1931., na kojem je studirao južnoslavensku književnost i filozofiju, aktivno je sudjelovao u istarskom emigrantskom životu obnašajući dužnosti tajnika i predsjednika Istarskog akademskoga kluba. Također, bio je i član Direktorija saveza emigranata iz Istre i Slovenskoga primorja. Trebamo istaknuti njegov antifašistički smjer intelektualnoga djelovanja, realiziranoga kroz objavljivanje kulturno-povijesnih radova u okviru istarske emigracije i suradnje u zagrebač-

kom tjedniku Istra. List *Istra* 30-ih godina prošloga stoljeća, u vrijeme kada su ga uređivala dvojica Premanturaca – Ive Mihovilović (1931. – 1936.) i Tone Peruško (1936. – 1939.) okupljao je istarske Hrvate, ponajprije intelektualce čvrstog anti-fašističkoga opredjeljenja. Rojnić je samo dvije godine (1931. – 1933.) surađivao sa spomenutim tjednikom, no u tom razdoblju objavio je 30-ak tekstova, među kojima i više uvodnika, manjih rasprava, prikaza knjiga, polemika. Zajednička značajka velike većine Rojnićevih tekstova objavljenih u tjedniku ogledala se u zalaganju za aktivan politički angažman, odnosno organizaciju istarske emigracije, pri čemu se gorljivo i među prvima u Jugoslaviji zalagao za antifašizam. Time je dao značajan književno-propagandni obol u borbi protiv fašizma koji je represivnim metodama nastojao potalijančiti Hrvate i Slovence u Istri.

Nakon diplomiranja predavao je u privatnoj realnoj gimnaziji sestara Ade i Milke Broch u Zagrebu, a 1. lipnja 1932. prelazi u Sveučilišnu knjižnicu u kojoj ostaje raditi do umirovljenja 29. veljače 1976. godine. U prvim godinama knjižničarskoga djelovanja napredovao je vrlo brzo, pa već 1934. postaje tajnik zagrebačke sekcije Društva jugoslavenskih bibliotekara, a nekoliko godina kasnije i cjelokupnoga Društva. Nakon osnutka Banovine Hrvatske 1939. hrvatski knjižničari odvojili su se od te organizacije i osnovali Hrvatsko bibliotekarsko društvo, na čije je čelo postavljen upravo Matko Rojnić. No, zbog ratnih događanja ono prestaje s radom. Za vrijeme okupacije pomagao je narodnooslobodilački pokret od njegovih početaka 1941. g., a od 1943. obnašao je dužnost tajnika X. zagrebačkoga kotara, koji se odnosio na Istru. Krajem 1944. dopijeva u ustaški zatvor gdje biva zatočen do sredine travnja 1945., a oslobođenje dočekuje u kućnom pritvoru. Završetkom rata postavljen je za upravitelja zagrebačke Sveučilišne knjižnice, a 1948. g. ukazana mu je čast predsjedavanja novoosnovanoga Društva bibliotekara Hrvatske. Nedugo nakon toga, 1950. hrvatski knjižničari pokreću i svoje glasilo Vjesnik bibliotekara Hrvatske, a Rojniću je ukazana čast da mu bude glavni urednik. Uz uređivanje i sam je u njemu objavljivao tekstove. Godine 1949. sudjeluje u osnivanju Saveza bibliotekara Jugoslavije u kojem sljedećih 15 godina vrši predsjedničku ili potpredsjedničku dužnost. Iz prikazanih podataka vidljivo je da je u poslijeratnom hrvatskom knjižničarstvu Rojnić bio nezaobilazna figura, alfa i omega svake važne inicijative i organizacije.

Osim knjižničarstvom Rojnić se iskazao u radu pri državnim komisijama koje su stvorene poslije rata radi vraćanja kulturnih dobara odnesenih iz zemlje. Možemo tako istaknuti njegovu ulogu u radu Delegacije za raspodjelu arhiva između Jugoslavije i Italije na temelju Ugovora o miru 1951. – 1954., zatim kao voditelja grupe jugoslavenskih eksperata za restituciju kulturnih dobara iz

Italije 1960. – 1961. te kao člana iste grupe 1961. – 1962. godine. Moramo spomenuti i njegove zasluge pri osnivanju Jadranskoga instituta sa sjedištem u Sušaku svibnja 1945. godine. Upravo je on bio u Organizacijskom odboru koji je Predsjedništvu Narodne vlade Hrvatske podnio prijedlog o njegovu osnivanju. U znanosti se iskazao i kao dopisni član JAZU kojim postaje 1956., a njezinim izvanrednim članom 8. siječnja 1972. godine.

U njegovu dugom i plodnom knjižničarskom radu zanimala su ga različita pitanja knjižnica i knjižničarstva, posebice problemi općih znanstvenih knjižnica, sveučilišnih i nacionalnih, njihov odnos prema znanosti i njihov položaj i značenje u kulturi i društvu u najširem smislu. Rojnić se u cilju rješavanja tih pitanja uključio u rad Međunarodne federacije bibliotekarskih društva, na kojima od 50-ih godina sudjeluje kao delegat Saveza društva bibliotekara Jugoslavije. Djelujući neko vrijeme u navedenoj knjižničarskoj federaciji i kao predsjednik Potkomisije za sveučilišne biblioteke, susretao se s vrhunskim stručnjacima za pojedina pitanja knjižničarske struke, pa je svoja iskustva mogao prenositi i u domaće institucije. Unatoč njegovim težnjama za suvremenim i modernim, zamjeralo mu se da nema dovoljno sluha za stapanje klasičnoga knjižničarstva sa suvremenom informatikom, kao i opterećenost *bibliotekarskim historicizmom*. No, iako u njegovu gledištu nije bilo negiranja sklonosti prema stvarima koje su prošle kušnju vremena, iz prošlosti je nastojao izvući samo pouke, ne smatrajući da se u njoj mogu naći odgovori za suvremene probleme. Razvoj knjižnica tumačio je dijalektički kao rezultat sukoba staroga i novoga, a novo je vidio u dubokim društvenim promjenama i u sve općenitijoj težnji za znanjem. Značenje knjižnica, bile one opće ili stručne, promatrao je u kontekstu očuvanja kulturne baštine i pružanju nezamjenjive pomoći znanosti, držeći da samo čuvanje knjiga ne može biti samo sebi svrhom. S tim u svezi smatrao je da je knjižnica onoliko naučna, koliko su naučni knjižničari – *oni moraju biti poznavaoi jedne znanosti i znanstvenih metoda koje se primjenjuju u toj znanosti, jer se samo takav knjižničar može sigurno kretati u nekom znanstvenom području, postati u knjižnici mjerodavan stručnjak za nabavu knjiga, te tako pružati znanstvene informacije.*

Suvremene potrebe nametale su i pitanje izgradnje nove zgrade Nacionalne i sveučilišne biblioteke, odnosno današnje Nacionalne i sveučilišne knjižnice. Rojnić se prihvatio posla kreiranja zamisli nove knjižnice, određivanja njezine uloge i zadataka. Pedantno je u tu svrhu proučavao suvremene probleme drugih europskih i svjetskih knjižnica, stvarajući tako sliku o budućoj glavnoj hrvatskoj knjižnici. Smatrao je svojom dužnošću da u svojstvu dugogodišnjega direktora Nacionalne i sveučilišne knjižnice, sam izradi koncepciju nove zgrade, pri čemu

je možda suviše čvrsto stajao uz vlastite ideje. Iako je sama zgrada izgrađena tek 1995., gotovo 20 godina nakon njegova umirovljenja, ostat će činjenica da je onima koji su poslije njega dobili zadatak da rade na tom složenom i teškom zadatku bilo lakše napredovati na temelju građevnoga programa i popratnih dokumenata što ih je on izradio, bez obzira na postojeće razlike pogotovo u pogledu unutrašnje organizacije same knjižnice.

Baveći se prvenstveno knjižničarskom problematikom, Rojnić nije zaboravio svoju rodnu Istru o kojoj je napisao i objavio niz članaka o njenoj kulturnoj, političkoj i književnoj povijesti, među kojima izdvajamo: Kulturne i književne veze Istre i Hrvatske u prošlosti, O don Luki Kircu i njegovu radu, Nacionalno pitanje u Istri 1948./49. godine. Članak o povijesti Istre koji se odnosi na razdoblje od mira u Campoformiju do svršetka Prvoga svjetskoga rata objavljen je u Enciklopediji Jugoslavije.

Matko Rojnić tri je desetljeća igrao istaknutu ulogu na pozornici hrvatskoga knjižničarstva, kojemu je uz relativno mali broj profesionalnih knjižničara, koliko ih je bilo nakon Drugoga svjetskoga rata, uspio ugraditi temelje. U svibnju 2008. godine u njegovu rodnom Medulinu održan je skup *Matko Rojnić: knjižničar i povjesničar*. Tom prilikom istaknuti istarski povjesničari i knjižničari pružili su javnosti široki pregled i analizu njegova rada i djela, a u vezi s time uskoro se planira tiskati i zbornik.

RIASSUNTO

IL 100° ANNIVERSARIO DELLA NASCITA DI MATKO ROJNIĆ (1908 – 1981)

Milan RADOŠEVIĆ

Nell'articolo è descritta l'attività del noto bibliotecario ed intellettuale Matko Rojnić. Nato nel 1908 a Medulin, Rojnić già nei primi anni 30 del secolo scorso a Zagabria si è presentato come giovane intellettuale con tendenze antifasciste e con spiccate capacità organizzative. Nella storia sarà ricordato soprattutto come inevitabile figura delle attività bibliotecarie in Croazia del dopoguerra, alfa e omega di quasi tutte le iniziative e dei progressi in quest'area. Dal 1945 è stato direttore della Biblioteca universitaria di Zagabria nella quale ha lavorato fino alla pensione (nel 1976). Oltre alle attività bibliotecarie Rojnić si è distinto anche nelle commissioni statali che sono state formate dopo la guerra con lo scopo di restituire i beni culturali portati via dal paese.

Parole chiave: Matko Rojnić; Istria; antifascismo; biblioteconomia

SUMMARY

THE 100TH ANNIVERSARY OF THE BIRTH OF MATKO ROJNIĆ (1908–1981)

Milan RADOŠEVIĆ

The paper deals with the description of work of renowned librarian and intellectual Matko Rojnić. Born in 1908 in Medulin, Rojnić stood out as a young intellectual in the early thirties of last century in Zagreb. He was of antifascist belief and had significant organizational skills. Firstly he will be remembered as an unavoidable figure of Croatian post-war librarianship, alpha and omega of almost all important initiatives and progress in that field. From 1945 he was the director of Zagreb University Library in which he worked until his retirement in 1976. Besides librarianship, Rojnić was also good at work in state committees formed after the war in order to return the cultural heritage taken from the country.

Key words: Matko Rojnić; Istria; antifascism; librarianship